
Zbornik radova predložen na idućim stranicama nastao je kao rezultat suradnje Zavoda za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja i Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Jedna s popisa tema programa trajne znanstvene djelatnosti Instituta je i revitalizacija hrvatske periferije. Ona obuhvaća niz posebnih tematskih sklopova među kojima je, nesumnjivo među važnijima, i tema o ulozi srednjih gradova u hrvatskoj urbanizaciji. Na drugoj strani, u Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske, izradu koje je organizirao i koordinirao Zavod, istaknuto je kako novi likovi odnosa hrvatskog društva prema navlastitu teritoriju impliciraju višestruka istraživanja prije zanemarenih tema ili tema koje se tek trebaju precizno analizirati. Jedno s tog popisa je svakako i pitanje o ulozi srednjih gradova u hrvatskoj urbanizaciji.

U obzoru razumijevanja što ga određuju glavni ciljevi Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske središnja je uloga srednjih gradova u oblikovanju urbane mreže u hrvatskom društvu koja bi morala zajamčiti dvovrsnu razvojnu uspješnost. Na jednoj strani, nužna su realna urbana središta, sposobna za akceleraciju razvojnih procesa, izvedbenu koncentraciju razvojnih izvora i dobara te za inovacijsko djelovanje. Na drugoj strani, potrebni su gradovi identitetski i ekološki primjereni glavnim građanskim aspiracijama hrvatskog stanovništva, te socijalnim skupinama sposobnim za izvrsnost. Dosadašnje analize nagovještavaju da bi u traganje za likovima ravnoteže tih glavnih zahtjeva trebalo odlučnije uključiti, osim, (kao u dosadašnjem razvitku) velikih gradova, i srednje gradove. Barem intencionalno, time se okvir i unutrašnja snaga urbane mreže, na koju se oslanja društveni razvitak, dovode na onu nužnu razinu gdje je, iskustva pokazuju, moguće efikasnije utjecati na teritorijalnu prerazdiobu stanovništva sukladnu i osnovnim ciljevima hrvatske građanske preobrazbe i imperativima teritorijalne integracije kao dijela

nacionalne integracije. Ne držimo, dakako, da se aktualizacijom teme o ulozi srednjih gradova u hrvatskoj urbanizaciji popis potrebnih analitičkih poslova, orijentiranih tim ciljevima, iscrpljuje. Naprotiv, radi toga je Zavod za prostorno planiranje Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja potaknuo više srodnih istraživanja. O njima je najmanje netočno misliti kao o dijelovima obvezujućeg kontinuiranog istraživanja nacionalne urbanizacije kao dijela nacionalne modernizacije. Time se skicira i drugi, neposredni, motiv izrade predloženog zbornika.

Praksu klasične modernizacije, poznato je, sudbonosno prožimlje ideja o hijerarhiji. Zato je strukturalna tendencija tog razdoblja (a ono se u Hrvatskoj barem nominalno okončalo početkom devedesetih godina) sektore društvene preobrazbe (napose industrijalizaciju i birokratizaciju) nadrediti svijetu života. U razdoblju potom, koje se žargonski određuje (post)modernizacijskim, na djelu su mnoge glavne modernizacijske silnice. Ali se ideja hijerarhijskog nadređivanja sektora društvene preobrazbe svijetu života povlači pred idejom o nužnoj kooperaciji, suradnji, sa svijetom života. Ta promjena implicira nemali raspon posljedica u oblikovanju industrijske prakse, u upravljanju institucijama, u poticanju društvenih aktera, itd. Implicira i drukčije vrednovanje tipova gradova, s obzirom na spomenutu potrebu za suradnjom. Najkraće rečeno, analitički interes za srednji grad u tom je kontekstu dio šireg interesa za mogućnosti grada da se potvrdi, osim kao tehnička zajednica, još i kao životna zajednica. Posve idealnotipično u nekim se istraživačkim tradicijama rub takva interesa opisuje interesom za "nevidljivim gradom".

U predloženu zborniku, dakako, takvih krajnjih ambicija nema. Ali je nekoliko analiza, posredno, naslonjeno na obzor razumijevanja kojim se nedvosmisleno ističe kako pitanja o urbanizaciji nisu samo sektorska pitanja nekolicine uključene po dužnosti, nego su pitanja stvarni domašaj kojih se može odrediti samo kada se svežu s pitanjima o strukturnim mijenama (post)modernizacijskih praksa. Vjerujemo da će ta činjenica potaknuti mnoge na radoznalost. Toliko više koliko se tendencije i u gospodarstvu, tehničkom opremanju, oblicima međugradske i naseljske suradnje, i na drugim srodnim područjima, sve jasnije razlikuju od onih određenih praksama klasične modernizacije. Bit ćemo, dakako, zadovoljni već i skromnim prinosom tekstova zbornika raspravama o tim razlikama.

Urednici